

En djupdykning i begreppet konst

Västerbottens-Kuriren 22 juli 2013

Hans-Georg Gadamer (översättning av Pehr Sällström) Konst som spel, symbol och fest Dualis

FILOSOFI. Enligt vanliga begrepp om konst hänvisar ordet på någonting väsentligt och bra. Menhngarna går dock isär om vad som rätteligen utgör konst, och det finns ingen allmänt omfördad norm som kan av-göra saken. Faktum är att konst ("art") är det exempel som filosofen Walter Galle nämner allra först i sin berömda uppsats från 1956 om så kallade genuint omstridda begrepp, "essentially contested concepts".

Att konstbegreppet alltid kommer att vara omstritt, betyd-der inte att vi med en resignerad axelryckning kan sluta diskutera det. Därtill är konsten alltför viktig. Diskussionen aktualiseras på ett spännande sätt av Hans-Georg Gadamer's långa essä från 1977, "Die Aktualität des Schönen – Kunst als Spiel, Symbol und Fest", som Pehr Sällström nyligen har översatt och kommenterat i ett eget förord. Det är texter som står i skarp kontrast till den numera så vanliga institutionsteorin. Enligt denna senare uppfattning är konst helt enkelt det som den så kallade konstvärlden – museer, gallerier, kritiker, samlare – bestämmer sig för. Någon särskild, definierande egenkap som skulle finnas innesluten i all god konst räknar man då inte med.

En genomtänkt företrädare för den på högre värden avskalade institutionsteorin är Lars Vilks, som talade om saken på Filmstaden i Umeå för ett par, tre år sedan. Bland annat lät han där antyda att endast religiösa människor tror att det finns något gott som är gemensamt för bra klassiskt måleri och modern konst. Den unga artist som vill göra bra konst ska inte söka efter detta "något" utan måste i stället opportunistiskt se till att skaffa sig goda vänner bland utställare och kritiker. Det gäller att bli så uppmärksammad som möjligt och få sina verk

Hur förhåller sig människan till begreppet konst? Hans-Georg Gadamer tar sig an konstbegreppet i boken *Konst som spel, symbol och fest*.
FOTO: AP/SCANPIX

sålda så dyrt som möjligt. Social och ekonomisk succé på konstmarknaden är med detta krassa synsätt det närmaste man kan komma en definition på god konst.

Gadamer's uppfattning är helt annorlunda. Inte för inte var han ursprungligen Platonsforkare. Utgångspunkten för hans bok är en önskan att påvisa det för alla tiders konstgemensamma goda. Han drar sig inte för att använda ett ord som "transcendent" om innehållet i den äkta konstupplevelsen, vare sig det med ögonen iakttagna obehjertat är, exempelvis, Tizians porträtt av Karl den femte till häst eller något till synes splittrat, nonfigurativt 1900-talsverk. Med transcendens åsyftar Gadamer en erfarenhet som inte låter sig uttryckas språkligt, men som han ändå anser vara verklig och betydelsefull för vårt perspektiv på livet, särskilt dess ändlighet.

Det är förstås något paradoxalt över Gadamer's försök att i en skriven bok leverandegöra något som enligt honom själv inte låter sig fångas i ord. Hans metod är att försöka ringa in saken ge-

nom att i tur och ordning reflektera över lekens, symbolens och festens fenomen. Alla har de något fundamentalt gemensamt med konst. Lek och idrott behöver ingen motivering utan är i grunden sitt eget syfte. Varje konstverk är oersättligt och inte bara bärare av en mening utan för sig självt, dess mening beror tvärtom just på att det finns till.

Symboler, i klassisk betydelse, är brotstycken som passer till varandra som hand i handske eller nyckel i lås och tillsammans bildar en identitet. "Genom de mest särpräglade alster, vi kallar konstverk, ställs vi gång på gång inför ett och samma helandets budskap. (...) Det symboliska innehåller inte bara hänvisning till en betydelse utan låter denna vara närvarande."

Liksom festen är konsten social och kommer till uttryck i en samvaro präglad av en bestämmd form av tidsupplevelse, en festlig "egen tid" till skillnad från vardagslivets långtråkiga eler, tvärtom, beskäftigt driftiga tomhet. Såväl fest som konst för sig runt en ordnad erfarenhet, besläktad med lek genom att

vara sitt eget ändamål. "Kant har väckert formulerat det som en ändamålsenlighet utan ändamål" – en princip som är typisk för en organism, men likväl även för ett konstverk."

Det måste understrykas att Gadamer ingalunda vurmar för någon särskild kanon. Hans inställning till olika yttre former är tvärtom öppen och vidsynt, och han varnar uttryckligen för "den senborgerliga övertron på bildning". Vad det i varje konstupplevelse kommer an på är betraktarens seriösa engagemang i det aktuella, konkreta verket, och hans eller hennes beredskap att återvända till detsamma.

För säkerhets skull påpekar Gadamer också stillsamt att han inte har något emot att konstärers verks säljs och köps. Men hur långt ifrån våra vanligaste kulturpolitiska manifestationer ligger ändå inte hans platoniskt inspirerande övertygelse om konst som något mycket värdefullt i sig – utan någon som helst hänsyn till vad som lönar sig eler "driver tillväxt".